

Bazy danych

Dr inż. Sławomir Samolej
D108 A, tel: 865 1486,
email: ssamolej@prz-rzeszow.pl
WWW: ssamolej.prz-rzeszow.pl

Podziękowanie:

Chcę podziękować dr inż. Krzysztofowi Świdrowi za udostępnienie materiałów źródłowych i slajdów dotyczących omawianych w wykładzie zagadnień.

Literatura

- **Krzysztof Świder**

Projektowanie baz danych

http://ns.prz-rzeszow.pl/~kswider/pbd/pbd_0405.pdf

- **Marcin Zawadzki**

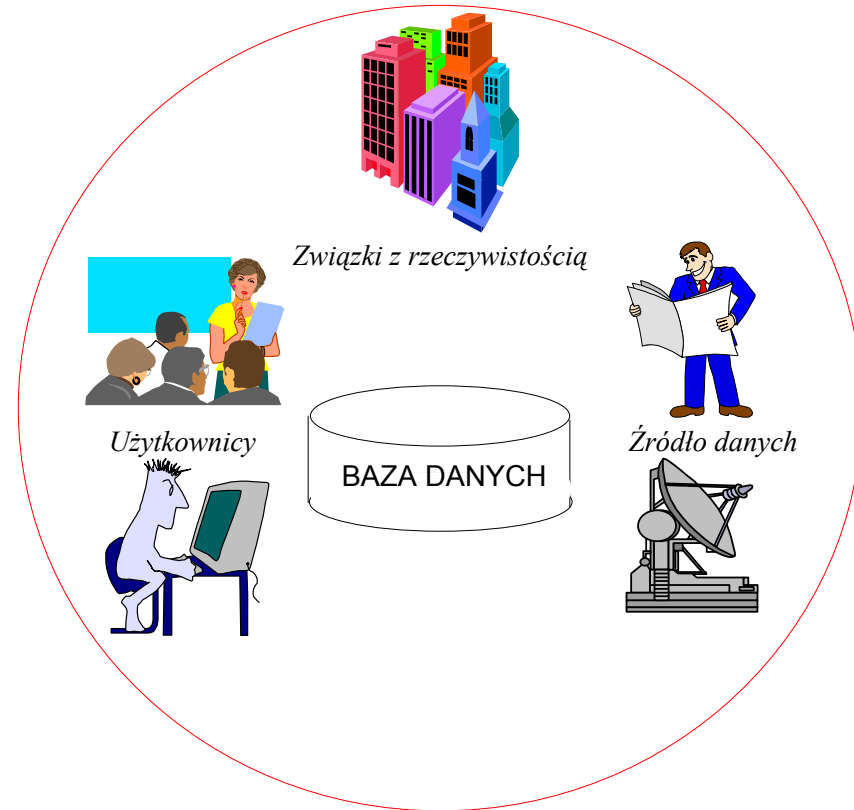
SQL Server 2005, Mikom/PWN 2007.

Relacyjne bazy danych

Bazy danych i ich użytkownicy 1

Baza danych:

- zbiór powiązanych ze sobą danych
- abstrakcyjne, informatyczne odzwierciedlenie fragmentu rzeczywistości
- logicznie spójny zbiór danych posiadających określone znaczenie
- wszelka informacja, która może być przydatna firmie

Bazy danych i ich użytkownicy 2

- Baza danych jest projektowana, budowana i wypełniana danymi dla zrealizowania określonych celów.
- Korzystają z niej różne grupy użytkowników:
 - Osoby wykorzystujące zawartą w niej informację.
 - Projektanci, którzy projektują strukturę bazy danych oraz przygotowują programy użytkowe, które ułatwiają korzystanie z bazy przyszłym użytkownikom.

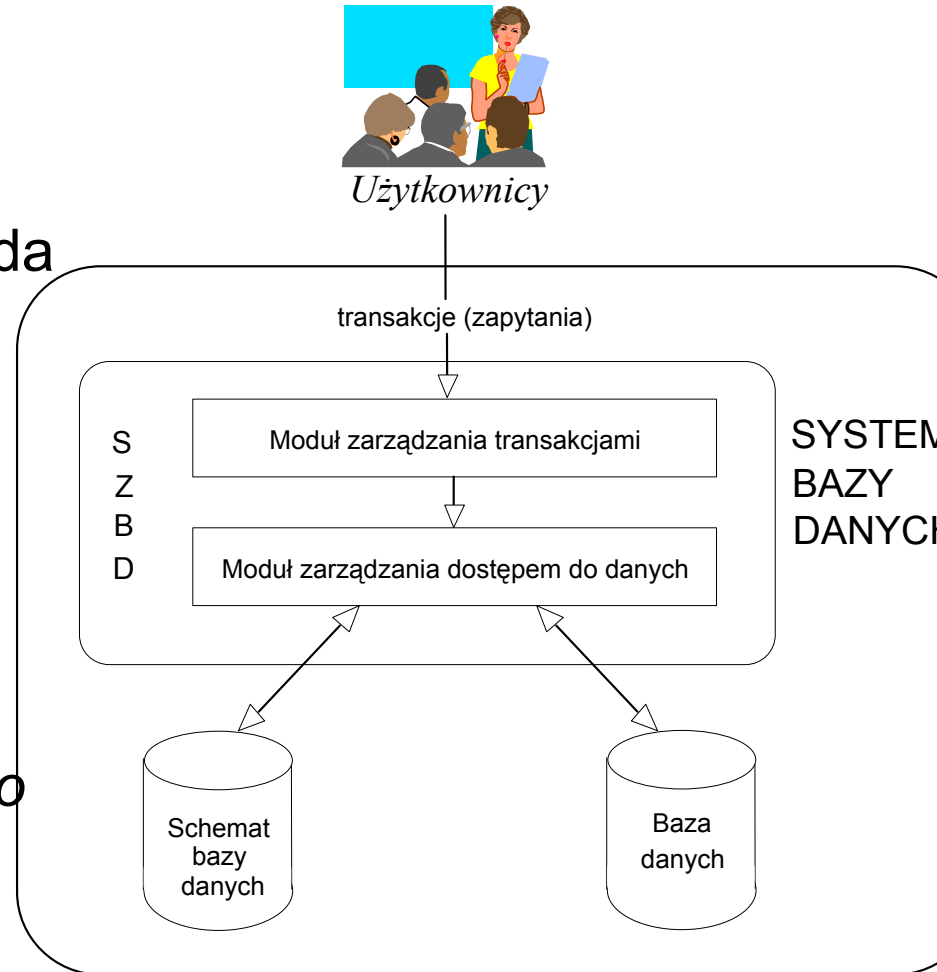
System zarządzania bazą danych (SZBD)

Jest to zbiór programów umożliwiających **tworzenie i eksploatację bazy danych**.

Nieco szerszym pojęciem jest *system bazy danych*, który składa się z **bazy danych i SZBD**.

Użytkownicy kontaktują się z systemem bazy danych za pośrednictwem *transakcji*, kierowanych za pomocą specjalnych poleceń, albo wcześniej przygotowanych aplikacji

Moduł zarządzania dostępem do danych umożliwia właściwą interpretację, wprowadzanie, usuwanie i modyfikację danych

Przykład relacyjnej bazy danych

- *Schemat bazy danych* – opis struktury przechowywanych danych oraz wzajemnych powiązań między nimi.
- *Relacja* - tablica dwuwymiarowa do przechowywania danych.

Relacja *pracownik*

NUMER	NAZWISKO	ETAT	SZEF	PRACUJE_OD	PŁACA_POD	PŁACA_DOD	ID_ZESP
1000	Lech	dyrektor		01-JAN-71	3160	570	10
1080	Koliberek	sekretarka	1000	20-FEB-83	1150		10
1010	Podgajny	profesor	1000	01-MAY-75	2180	420	20
1040	Rus	adiunkt	1010	15-SEP-79	1750		20
1070	Muszyński	adiunkt	1010	01-MAY-85	1600		20
1060	Misiecki	asystent	1010	01-mar-85	1400		20
1090	Palusz	asystent	1040	15-SEP-89	1200		20
1020	Delcki	profesor	1000	01-SEP-77	2050	270	30
1030	Maleja	adiunkt	1020	01-JUL-68	1750		30
1100	Warski	asystent	1030	15-JUL-87	1350		30
1110	Rajski	stażysta	1030	01-JUL-90	900		30
1050	Lubicz	adiunkt	1000	01-SEP-83	1780		40
1120	Orka	asystent	1050	01-APR-88	1350		40

Relacja *zespól*

ID_ZESP	NAZWA	ADRES
10	administracja	Piotrowo 3a
20	bazy danych	Wieżowa 75
30	sieci komputerowe	Garbary 3
40	systemy operacyjne	Piotrowo 3a
50	translatory	Mansfelda 4

ETAT	PŁACA_MIN	PŁACA_MAX
stażysta	800	1000
sekretarka	900	1200
asystent	1000	1600
adiunkt	1600	2000
profesor	2000	2500
dyrektor	2500	3200

Relacja *etat*

Wybrane cechy baz danych

- ***Niezależność aplikacji i danych.***
Dane mogą być wprowadzane do bazy danych, bez konieczności zmian w korzystających z nich aplikacjach. Z drugiej strony aplikacje mogą być modyfikowane niezależnie od stanu bazy danych.
- ***Abstrakcyjna reprezentacja danych.***
Przygotowanie aplikacji baz danych odbywa się przy pomocy *języków deklaratywnych*. W odróżnieniu od języków tradycyjnych, które określa się jako *imperatywne*, piszący aplikację nie musi zajmować się kolejnością danych w bazie, ani ich wyszukiwaniem. Precyzuje on jedynie warunki selekcji informacji, tzn. pracuje w kategoriach *co zrobić*, a nie *jak zrobić*.
- ***Różnorodność sposobów widzenia danych.***
Te same dane mogą być różnie widziane przez różnych użytkowników. Uzyskuje się to przez stosowanie specjalnych filtrów nazywanych *perspektywami*.
- ***Fizyczna i logiczna niezależność danych.***
Niezależność fizyczna oznacza, że rozszerzenie systemu komputerowego, gdzie pracuje SZBD o nowy sprzęt nie narusza danych.
Logiczna niezależność danych oznacza po pierwsze możliwość wprowadzenia nowych danych bez dezaktualizacji starych, a po drugie to, że dane, które nie są wzajemnie powiązane tzw. *związkami integralnościowymi*, mogą być usuwane z bazy niezależnie od siebie.

Korzyści wynikające ze stosowania baz danych

1. *Zmniejszenie nadmiarowości danych* – dane wykorzystywane przez różne aplikacje nie są dublowane.
2. *Współdzielenie danych* – na tych samych danych mogą pracować różne aplikacje bez groźby ich wzajemnego zniszczenia.
3. *Autoryzacja dostępu* – blokada poufnych danych dla niepowołanych użytkowników.
4. *Różnorodność interfejsów do danych* – te same dane mogą być prezentowane na różne sposoby.
5. *Reprezentacja złożonych związków* – z zastosowaniem prostych mechanizmów można modelować złożone związki znaczeniowe (semantyczne) między różnymi danymi.
6. *Ograniczenia integralnościowe* – możliwe jest zabezpieczenie przed wpisywaniem niewłaściwych wartości danych oraz niewłaściwych powiązań danych.
7. *Ochrona przed awariami* – SZBD powinien być zabezpieczony w taki sposób, że w razie awarii istnieje możliwość odtworzenia poprawnego stanu bazy danych sprzed awarii.

Kiedy stosowanie bazy danych jest niecelowe lecz możliwe

- Praca jest wykonywana przez jednego człowieka lub grupę ludzi pracujących w sposób ściśle skoordynowany (sekwencyjnie),
- Zasoby finansowe są ograniczone
- Specyfika pracy nakładałaby ograniczenia na czas realizacji transakcji (systemy czasu rzeczywistego). Wymagane są inne typy baz – obecnie na etapie eksperymentów.

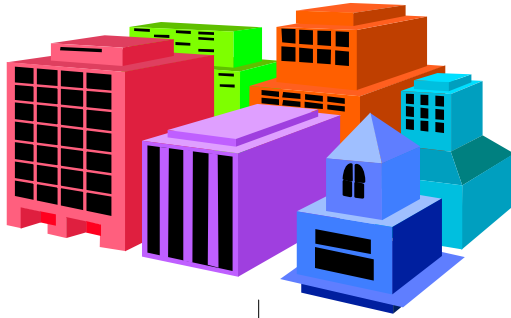
Modele danych

- Fundamentalną cechą systemów baz danych jest zapewnienie wyższego poziomu abstrakcji widzenia danych przez użytkowników, dzięki przesłonięciu szczegółów fizycznej organizacji tych danych. Uzyskuje się to dzięki oferowanym przez bazę danych modelom danych.
- Przez model rozumie się zbiór pojęć potrzebnych do opisu struktury bazy danych. Struktura ta obejmuje:
 - Typy danych, związki między danymi i nałożone ograniczenia.
 - Zbiór operacji do definicji, wyszukiwania i aktualizacji bazy danych.

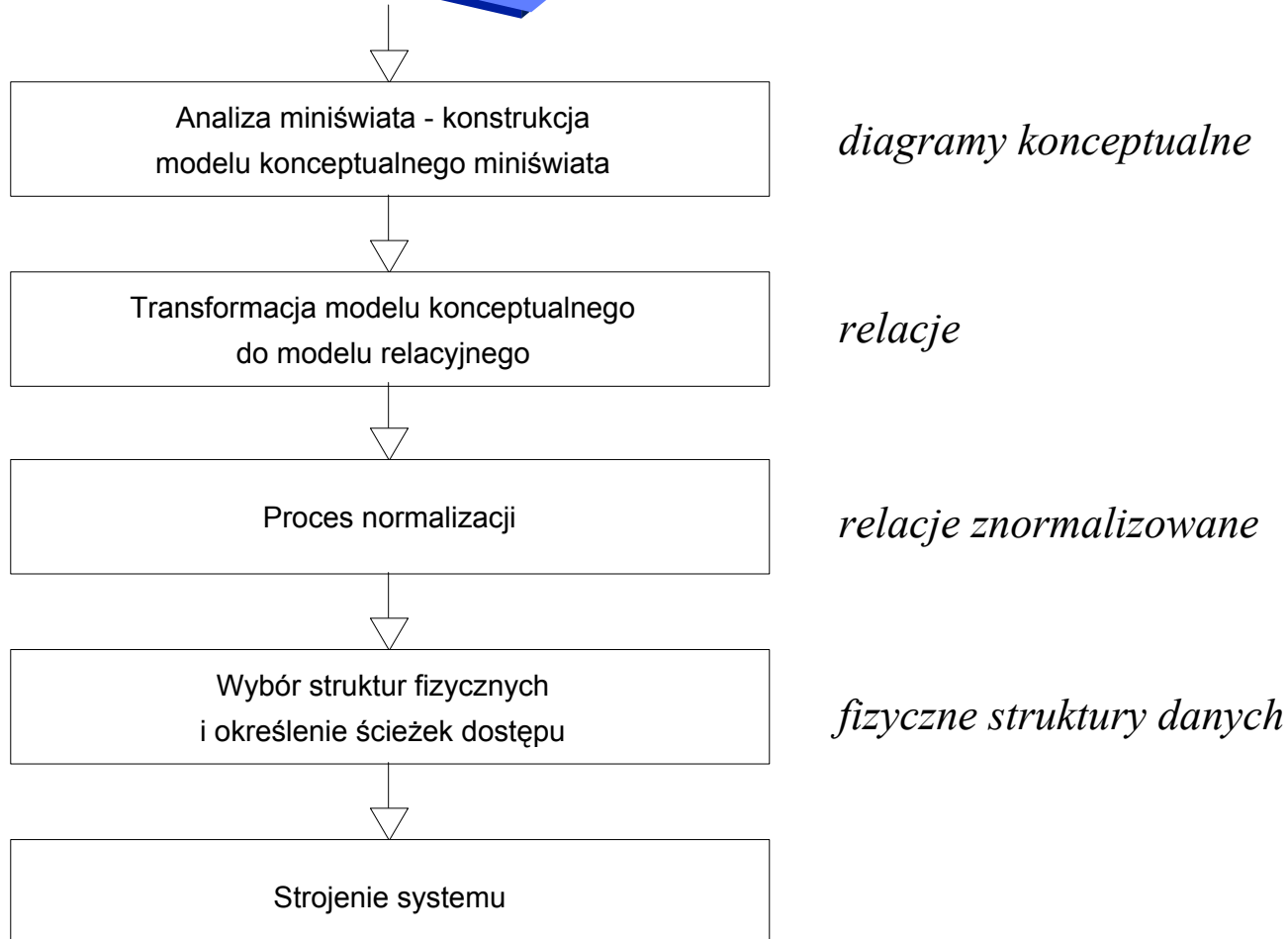
Kategorie modeli danych

- *modele konceptualne (konceptyjne)*
 - są najbardziej zbliżone poziomem abstrakcji do wymagań projektantów, opracowane w początkowej fazie projektowania systemu np. ERD,
- *modele implementacyjne*
 - służą do transformacji wcześniej przygotowanego modelu konceptualnego bazy danych. Spośród znanych podejść, do których zaliczamy modele *hierarchiczne*, *sieciowe* i *relacyjne*, praktyczne zastosowanie mają obecnie jedynie modele relacyjne.
- fizyczne modele danych
 - określają sposób organizacji danych w zewnętrznej pamięci komputera. Przy najwyższym stopniu szczegółowości rozważa się poszczególne bity przechowywane w pamięci. Na niższych stopniach szczegółowości stosuje się pojęcia: *rekord* (zapis) i *plik*.

Metodyka projektowania bazy danych

miniświat

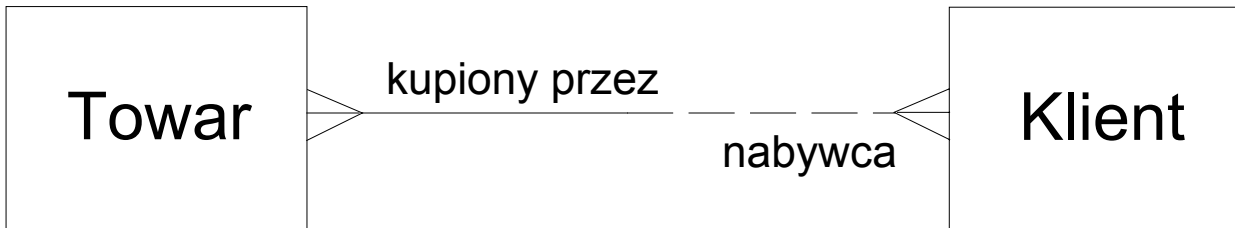
Języki projektowania baz danych

- *Język definiowania danych (DDL)* - definiowanie struktury danych przechowywanych w bazie.
- *Język manipulowania danymi (DML)* - zapis usuwanie i aktualizowanie danych.
- *Język sterowania danymi (DCL)* - sterowanie transakcjami np. ich wycofywanie lub zatwierdzania.
- *Język zapytań (QL)*, który umożliwia pobieranie z bazy informacji zgodnych z wyspecyfikowanymi warunkami.

Modele związków encji (1)

- Podstawową techniką przedstawiania konceptualnych modeli danych są *diagramy związków encji* (ERD). Modelują one zarówno dane jak i sposób widzenia ich struktury.
- *Encja* to cokolwiek o czym chcemy przechowywać informację.
- *Związki* opisują zależności między encjami.
- Specyficzne informacje o encjach są nazywane *atrybutami*, np. nazwisko, adres, limit kredytowy, itp..

Modele związków encji (2)

- *każdy towar musi być zakupiony przez jednego lub więcej klientów*

oraz

- *każdy klient może być nabywcą jednego lub więcej towarów*

Modele związków encji (3)

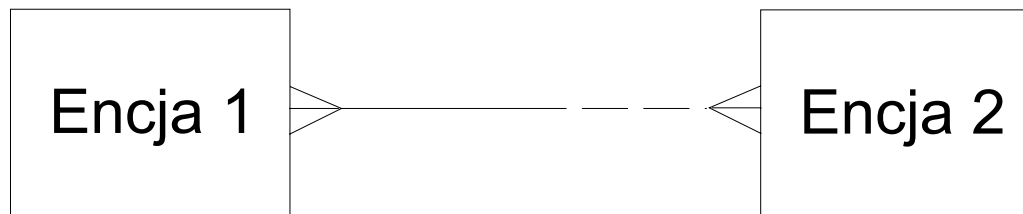
Typy związków

związek 1:1 (*jeden-do-jeden*)

związek 1:N (*jeden-do-wielu*)

związek M:N (*wiele-do-wielu*)

Modele związków encji (4)

Normalizacja modelu

Algebra relacji

Model danych w bazach relacyjnych obejmuje 3 składowe:

- relacyjne struktury danych,
- operatory algebry relacyjnej,
- ograniczenia integralnościowe, określające możliwe wartości danych w sposób jawny lub niejawny.

Struktura relacji

	<i>numer</i>	<i>imię</i>	<i>nazwisko</i>	<i>typ_uczelni</i>
<i>pole</i> →				
	12358	Celina	Arbuz	U ← <i>wartość</i>
<i>krotka</i> →	12362	Anastazja	Iksińska	U

↖ *relacja*

↑ *atrybut*

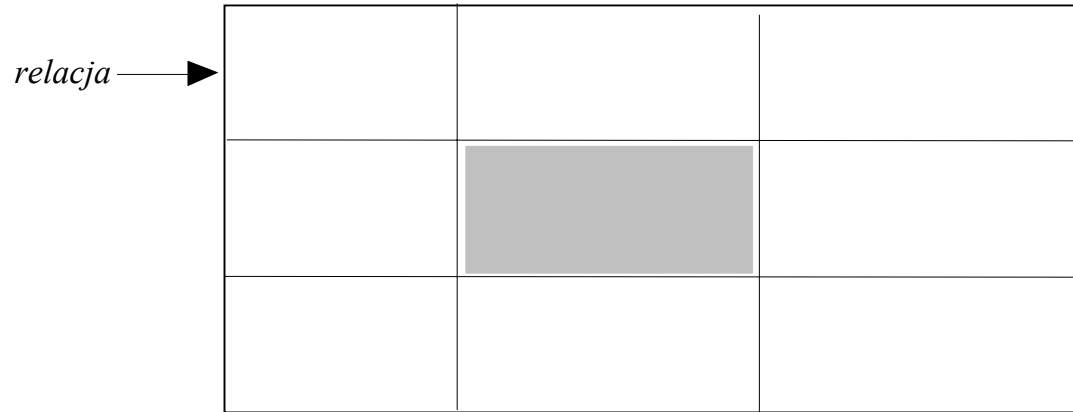
Relacja jest skończonym zbiorem wierszy (krotek) posiadających taką samą strukturę (schemat) i różne wartości. Każda krotka zawiera wartość co najmniej jednego atrybutu z określonej dziedziny, a wszystkie wartości atrybutów stanowią kolumnę określoną jako pole.

Każda relacja charakteryzuje się własnościami:

- Wszystkie krotki są różne
- Wszystkie atrybuty są różne
- Kolejność atrybutów i kolejność krotek jest nieistotna
- Wartości atrybutów są niepodzielne.

Perspektywa

Perspektywa jest rodzajem okna przez które odczytujemy lub modyfikujemy dane z relacji lub zbioru relacji.

perspektywa →

Cechy perspektywy:

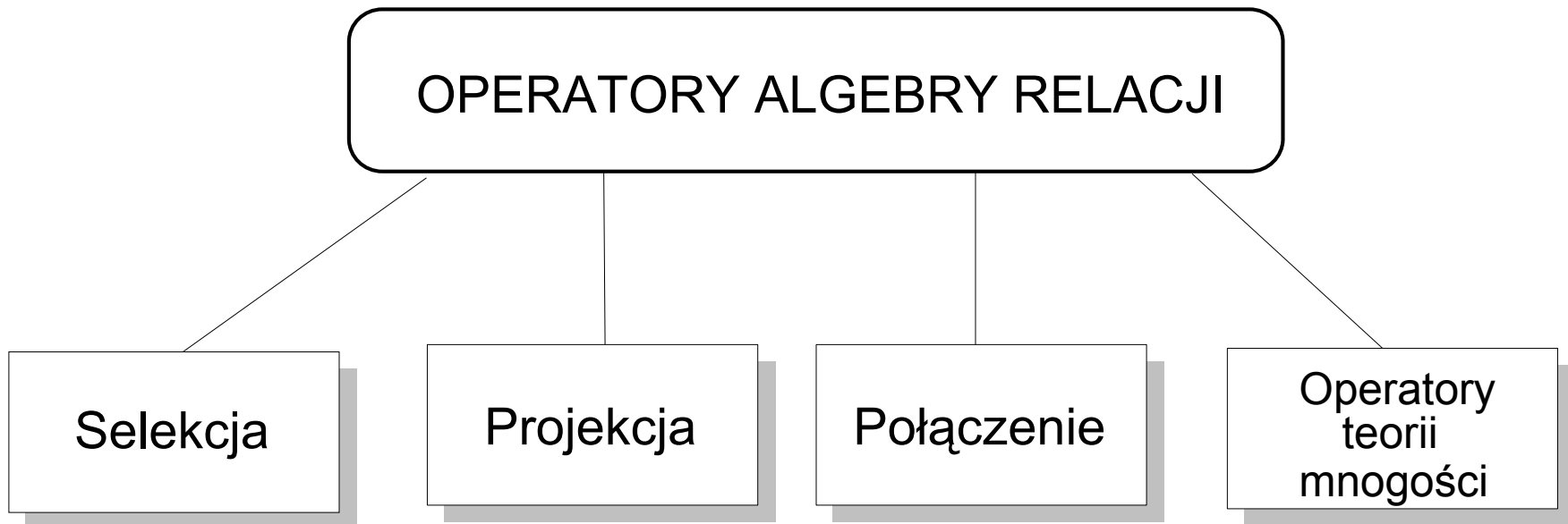
- Ogranicza zakres dostępu do określonych atrybutów i krotek
- Jest zdefiniowana z zastosowaniem co najmniej jednej relacji lub innej perspektywy
- Jest pamiętana w systemie wyłącznie w postaci swojej definicji, a zatem nie ma własnych danych; każdorazowe odwołanie się do niej wymaga pobrania danych z krotek relacji bazowych.

Perspektywy stosuje się w celach:

- Ograniczenia dostępu do relacji
- Uproszczenia zapytań
- Zapewnienia niezależności danych.

Operatory algebry relacji (1)

Operatory algebry relacji działają na jednej lub więcej relacjach, a wynikiem jest relacja.

Operatory algebry relacji (2)

- **Selekcja**

- umożliwia wybór tych krotek relacji, które spełniają określony warunek.

<i>numer</i>	<i>imię</i>	<i>nazwisko</i>	<i>typ_uczelni</i>
12358	Celina	Arbuz	U
12362	Anastazja	Iksińska	U

wyrażenia, funkcje

12358	Celina	Arbuz	U
12362	Anastazja	Iksińska	U

Operatory algebry relacji (3)

- **Projekcja**

- umożliwia okrojenie relacji do wybranych atrybutów,
- może być łączona z operacją selekcji – wtedy pobieranie atrybutów określonych projekcją odbywa się wyłącznie z krotek wskazanych przez selekcję.

<i>numer</i>	<i>imię</i>	<i>nazwisko</i>	<i>typ_uczelni</i>
12358	Celina	Arbuz	U
12362	Anastazja	Iksińska	U

wyrażenia, funkcje

12358	Arbuz
12362	Iksińska

Operatory algebry relacji (4)

- **Połączenie**

- umożliwia konkatencję dwóch lub więcej relacji z zastosowaniem określonego warunku połączenia

<i>numer</i>	<i>imię</i>	<i>nazwisko</i>	<i>typ_uczelni</i>
			P
			P
12358	Celina	Arbuz	U
			P
12362	Anastazja	Iksińska	U
			A

<i>typ_uczelni</i>	<i>nazwa</i>
P	Politechnika
U	Uniwersytet
A	Akademia

• Celina	Arbuz	Uniwersytet
• Anastazja	Iksińska	Uniwersytet

Operatory algebry relacji (5)

- Operatory teoriomnogościowe
 - *Unia* - sumowanie krotek dwóch lub więcej relacji; warunkiem jest zgodność typów i liczby atrybutów relacji źródłowych.
 - *Przekrój* - iloczyn zbiorów krotek dwóch lub więcej relacji tzn. zbiór tych krotek, które występują jednocześnie w tych relacjach; podobnie jak w przypadku unii, warunkiem jest zgodność liczby i typów atrybutów.
 - *Różnica* - wyodrębnia krotki występujące wyłącznie w pierwszej spośród relacji wyjściowych.

Własności relacyjnej bazy danych

- Relacyjna baza danych jest widziana przez użytkownika jako zbiór relacji.
- Dostępny jest zbiór operatorów umożliwiających łączenie lub wydzielanie części relacji.
- Występuje całkowita niezależność danych.
- Nie istnieją jawne wskaźniki; powiązania danych są realizowane za pomocą samych tych danych (wspólnych wartości atrybutów).
- Stosowany język jest językiem nieproceduralnym.
- Użytkownik nie specyfikuje ścieżek dostępu do danych i nie musi znać fizycznej reprezentacji danych.

Normalizacja bazy danych

- Na etapie budowy modelu conceptualnego bazy danych otrzymujemy wiele elementów danych, z których ma powstać przyszły schemat bazy danych.
- Dane musimy znormalizować, tj. przypisać atrybuty odpowiednim encjom i ewentualnie wprowadzić dodatkowe encje.
- Diagramy związków encji prowadzą w naturalny sposób do znormalizowanych modeli, choć zależy to od zdolności analityka.
- Stosując bardziej ścisłe podejście do normalizacji stosuje się tzw. **postacie normalne** relacji.
- Dotychczas zdefiniowano pięć postaci normalnych, choć tylko trzy pierwsze są powszechnie używane do projektowania baz danych.
- Postacie o wyższych numerach mają tę własność, że automatycznie spełniają warunki dla postaci o numerach niższych. Otrzymujemy je zatem przez nakładanie dodatkowych warunków na postacie o numerach niższych.

Przykład 1 (1)

Zakładamy następujący wejściowy zbiór atrybutów dotyczących zamówienia.

NAZWA		ZNACZENIE

nr_zam	-	numer zamówienia
data_zam	-	data zamówienia
id_kl	-	identyfikator klienta
nazwa_kl	-	nazwa klienta
adres_kl	-	adres klienta
kod_w	-	kod wyrobu
nazwa_w	-	nazwa wyrobu
il_zam	-	ilość zamówiona
cena_w	-	cena jednostkowa wyrobu
wyr_og	-	cena całkowita wyrobu
zam_og	-	wartość całkowita zamówienia

Przykładem schematu relacji może być zatem ciąg zawierający wszystkie atrybuty:
 $R = \{nr_zam, data_zam, id_kl, nazwa_kl, adres_kl, zam_og, kod_w, nazwa_w, cena_w, il_zam, wyr_og\}$

Zadaniem jest zaprojektowanie znormalizowanego schematu bazy danych przechowującej wartości atrybutów wskazanych w przykładzie.

Definicje (1)

- **Definicja 1**

Schematem relacji R nazywany ciąg atrybutów relacji (nazw) postaci $R=\{A_1, \dots, A_k\}$ należących do pewnego zbioru atrybutów $U=\{A_1, \dots, A_n\}$ dla $k \leq n$. Z każdym atrybutem A_i jest związany zbiór wartości D_i nazywany dziedziną atrybutu A_i .

- **Definicja 2**

Relacją r o schemacie R nazywamy dowolny podzbiór iloczynu kartezjańskiego dziedzin atrybutów, tj.
 $r \subset D_1 \times D_2 \times \dots \times D_k$.

Najczęściej relacja r jest przedstawiana jako tablica, której kolumny odpowiadają atrybutom tworzącym schemat, a każdy wiersz stanowi tzw. *krotkę* relacji.

- **Definicja 3**

Schematem relacyjnej bazy danych nazywamy zbiór schematów relacji $Z=\{R_1, \dots, R_p\}$ utworzony nad zbiorem atrybutów U .

Przykład 2 (1)

Założmy dalej, że atrybuty zgrupowano tak, aby tworzyły dwa następujące schematy relacji.

- Schemat relacji *Zamówienie* (R1).
R1={nr_zam, data_zam, id_kl, nazwa_kl, adres_kl, zam_og}
- Schemat relacji *Pozycja-zamówienia* (R2).
R2={nr_zam, kod_w, nazwa_w, cena_w, il_zam, wyr_og}

Przykładowe relacje otrzymane na podstawie schematów R1, R2

nr_zam	data_zam	id_kl	nazwa_kl	adres_kl	zam_og
1	02-mar-93	5	Zakłady A	Warszawa	37,00 zł
2	04-mar-93	8	Zakłady C	Kraków	100,00 zł
3	05-mar-93	5	Zakłady A	Warszawa	35,00 zł
4	10-mar-93	5	Zakłady A	Warszawa	214,00 zł
5	13-mar-93	3	Zakłady E	Katowice	50,00 zł
6	21-mar-93	8	Zakłady C	Kraków	200,00 zł
7	28-mar-93	3	Zakłady E	Katowice	70,00 zł

Relacja *Zamówienie*.

nr_zam	kod_w	nazwa_w	cena_w	il_zam	wyr_og
0001	001	śruba	2,00 zł	10	20,00 zł
0001	003	nakrętka	1,00 zł	10	10,00 zł
0001	005	wiertło	7,00 zł	1	7,00 zł
0002	002	gwoździe	1,00 zł	100	100,00 zł
0003	005	wiertło	7,00 zł	5	35,00 zł
0004	001	śruba	2,00 zł	100	200,00 zł
0004	005	wiertło	7,00 zł	2	14,00 zł
0005	002	gwoździe	1,00 zł	50	50,00 zł
0006	002	gwoździe	1,00 zł	200	200,00 zł
0007	002	gwoździe	1,00 zł	70	70,00 zł

Relacja
Pozycja-zamówienia

Zasady projektowania bazy danych

- Projektując relacyjną bazę danych musimy dokonać wyboru pomiędzy różnymi możliwymi zbiorami schematów relacji. Z pewnych względów jedne schematy są bardziej „odpowiednie” niż inne.
- Podstawą projektowania (schematu) relacyjnej bazy danych jest analiza powiązań pomiędzy atrybutami. Chodzi tu o utworzenie schematów o takiej postaci, aby żaden z nich nie był zbędny oraz o wydzielenie związków (zależności) między atrybutami w oddzielne relacje. Osiągnięcie tego celu prowadzi do uniezależnienia operacji wprowadzania, usuwania i aktualizacji danych w jednych relacjach od danych w innych relacjach.

Definicje (2)

Definicja 4

Kluczem relacji nazywamy taki zbiór atrybutów relacji, dla których kombinacje ich wartości jednoznacznie identyfikują każdą krotkę tej relacji. Wymaga się przy tym aby żaden podzbiór klucza nie był kluczem.

Definicja 5

W przypadku ogólnym w relacji można wyodrębnić wiele kluczy, które *nazywamy kluczami potencjalnymi* (kandydującymi). Klucz wybrany z potencjalnych określony jest jako *główny*.

Definicja 6

Klucz nazywamy *prostym* jeśli jest jednoelementowy, a *złożonym*, jeśli składa się z więcej niż jednego atrybutu.

Definicja 7

Atrybut nazywamy *głównym* jeśli wchodzi w skład klucza.

Ponadto w praktyce w relacyjnych bazach danych ważnym pojęciem jest **klucz obcy**. Termin taki odnosi się do **takiego atrybutu relacji, który występuje jako klucz główny w innej relacji**.

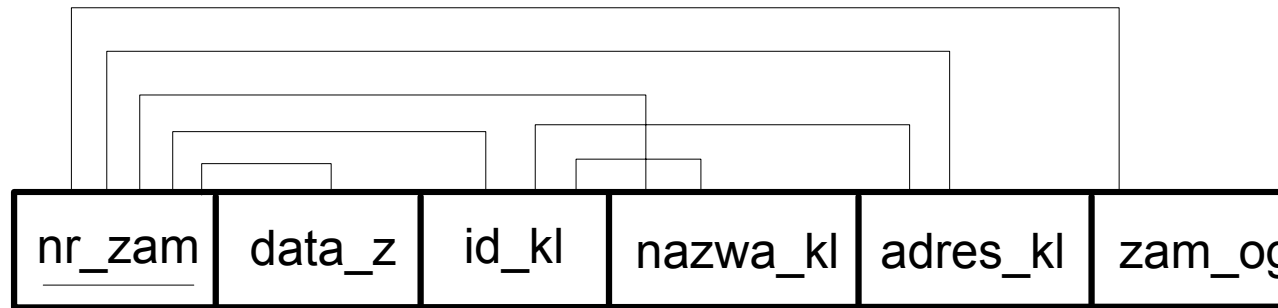
Definicja 8

Atrybut B pewnej relacji jest *funkcjonalnie zależny* od atrybutu A (co zapisujemy: $A \rightarrow B$), jeśli każdej wartości „a” z A odpowiada nie więcej niż jedna wartość „b” z B,

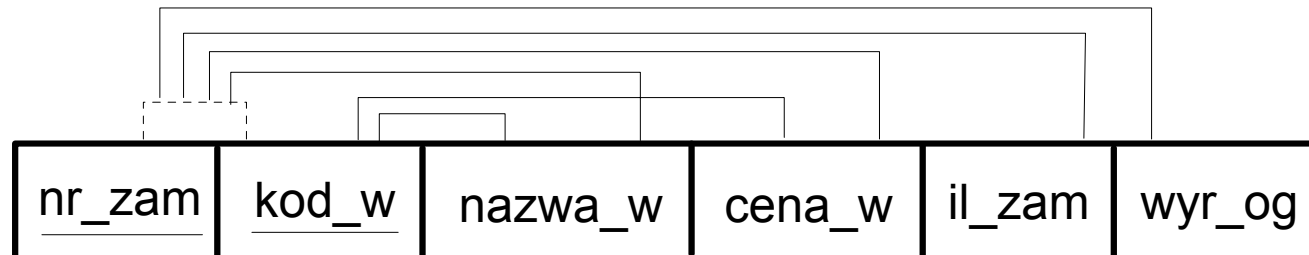
Przykład 2 (2)

Zależności funkcjonalne w schematach relacji
R1 i R2:

R1: *Zamówienie*

R2:
Pozycja-zamówienia

Pierwsza postać normalna

- Definicja 9
Relacja jest w pierwszej postaci normalnej, jeśli każdy atrybut tej relacji nie wchodzący w skład klucza jest funkcyjnie zależny od klucza.

Uwaga:

Relacje z przykładu 2 są w pierwszej postaci normalnej co jest cechą każdej relacji, wynikającą z definicji.

Niekorzystne zjawiska w pierwszej postaci normalnej

- dublowanie danych - adres klienta jest pamiętany wielokrotnie,
- możliwość wystąpienia niespójności danych (np. wskutek uaktualnienia adresu w niektórych krotkach i pozostawienia starego w pozostałych),
- utrata adresu klienta wraz z usunięciem jego zamówienia,
- brak możliwości zapamiętania adresu klienta, który nie złożył żadnego zamówienia.

Druga postać normalna

- **Definicja 10**

Atrybut B jest *w pełni funkcjonalnie zależny* od A jeśli jest od niego zależny funkcjonalnie ale nie jest zależny funkcjonalnie od żadnego podzbioru tego atrybutu.

W relacji według schematu R2 z przykładu 2 podkreślamy atrybuty stanowiące klucz złożony: nr_zam i kod_w.

$R2 = \{\underline{\text{nr_zam}}, \underline{\text{kod_w}}, \text{nazwa_w}, \text{cena_w}, \text{il_zam}, \text{wyr_og}\}$

Zauważmy, że występuje tam niepełna zależność funkcjonalna atrybutu nazwa_w od klucza relacji (nr_zam, kod_w)

- **Definicja 11**

Relacja jest w drugiej postaci normalnej jeśli każdy atrybut tej relacji nie wchodzący w skład klucza jest w pełni funkcjonalnie zależny od wszystkich kluczy potencjalnych

Przykład 3 (1)

- W relacji R2 występują następujące niepełne zależności funkcjonalne:

$\text{kod_w} \rightarrow \text{nazwa_w}$

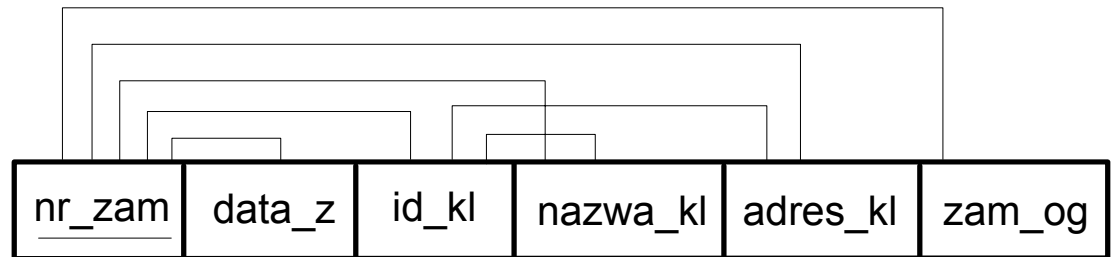
oraz

$\text{kod_w} \rightarrow \text{cena_w}$.

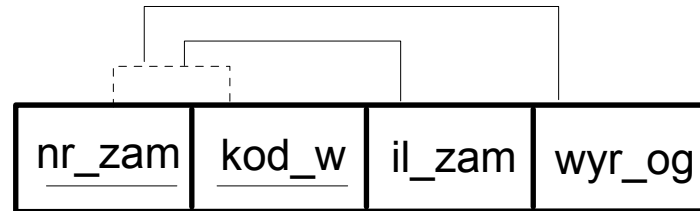
Eliminując te zależności otrzymujemy następujący nowy zbiór schematów relacji (R21 R22 R23)

Przykład 3 (2)

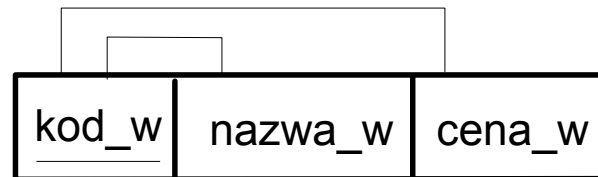
R21: *Zamówienie*

R22: *Pozycja-zamówienia*

R23: *Wyrób*

Zauważmy, że relacje R21, R22, R23 nadal zawierają dublujące się dane. Wynika to z istnienia tranzytywnych zależności pomiędzy atrybutami.

Trzecia postać normalna

Definicja 12

Niech A, B, C będą rozłącznymi podzbiorami atrybutów pewnej relacji. Mówimy, że atrybut C jest tranzytywnie funkcjonalnie zależny od A jeśli $A \rightarrow B$, $B \rightarrow C$ i nieprawda, że $(B \rightarrow A \text{ lub } C \rightarrow B)$. Używa się wtedy określenia, że „ A wyznacza C w sposób przechodni”.

Rozważmy schemat relacji $R1$ z przykładu 2 i podkreślimy klucz główny:

$R1 = \{\underline{\text{nr_zam}}, \text{data_zam}, \text{id_kl}, \text{nazwa_kl}, \text{adres_kl}, \text{zam_og}\}$.

Zachodzą tutaj zależności $\text{nr_zam} \rightarrow \text{id_kl}$ oraz $\text{id_kl} \rightarrow \text{nazwa_kl}$.

Ponieważ zależności odwrotne nie są prawdziwe, stąd nazwa_kl jest tranzytywnie funkcjonalnie zależna od nr_zam .

Definicja 13

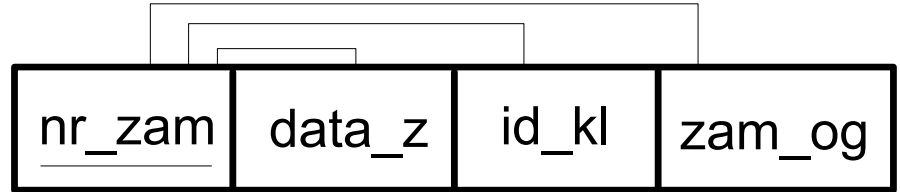
Relacja jest w trzeciej postaci normalnej jeśli jest ona w drugiej postaci normalnej i każdy jej atrybut nie wchodzący w skład żadnego klucza potencjalnego nie jest tranzytywnie funkcjonalnie zależny od żadnego klucza potencjalnego tej relacji.

Przykład 4 (1)

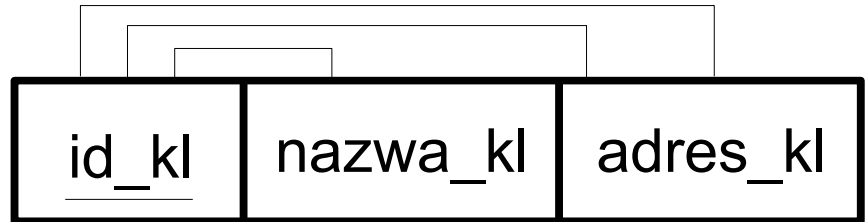
- Rozważmy relację R21 z przykładu 5.5. W relacji tej występują m. in. następujące zależności funkcjonalne:
 $\text{nr_zam} \rightarrow \text{id_kl}$ $\text{id_kl} \rightarrow \text{nazwa_kl}$
oraz
 $\text{nr_zam} \rightarrow \text{id_kl}$ $\text{id_kl} \rightarrow \text{adres_kl}$,
co oznacza, że atrybuty *nazwa_kl* i *adres_kl* są tranzytywnie funkcjonalnie zależne od atrybutu *nr_zam*. Zależności te można usunąć modyfikując odpowiednio schemat relacji *Zamówienie*. Prowadzi to do trzeciej postaci normalnej pokazanej na KOLEJNYM SLAJDZIE.

Przykład 4 (2)

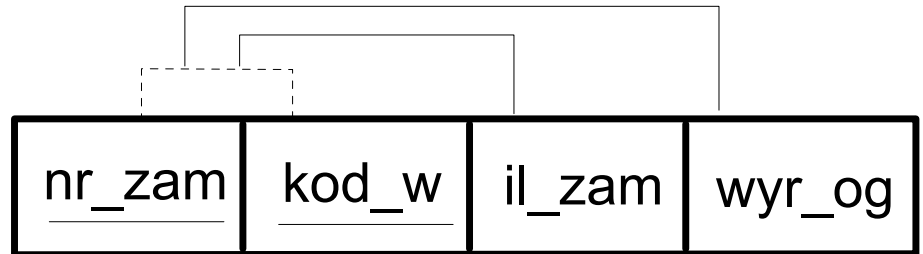
R31: *Zamówienie*

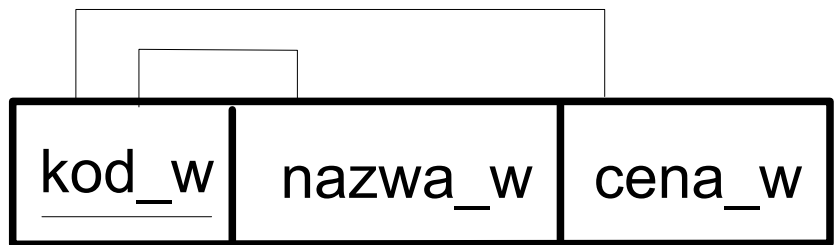
R32: *Klient*

R33: *Pozycja-zamówienia*

R33: *Wyrób*

Przykład 4 – baza znormalizowana

Relacja *Klient*

id_kl	nazwa_kl	adres_kl
05	Zakłady A	Warszawa
08	Zakłady C	Kraków
03	Zakłady E	Katowice

Relacja *Wyrób*.

kod_w	nazwa_w	cena_w
001	śruba	2,00 zł
002	gwoździe	1,00 zł
003	nakrętka	1,00 zł
005	wiertło	7,00 zł

Relacja *Zamówienie*.

r_zam	data_zam	id_kl	zam_og
001	02-mar-93	05	37,00 zł
002	04-mar-93	08	100,00 zł
003	05-mar-93	05	35,00 zł
004	10-mar-93	05	214,00 zł
005	13-mar-93	03	50,00 zł
006	21-mar-93	08	200,00 zł
007	28-mar-93	03	70,00 zł

Relacja *Pozycja-zamówienia*.

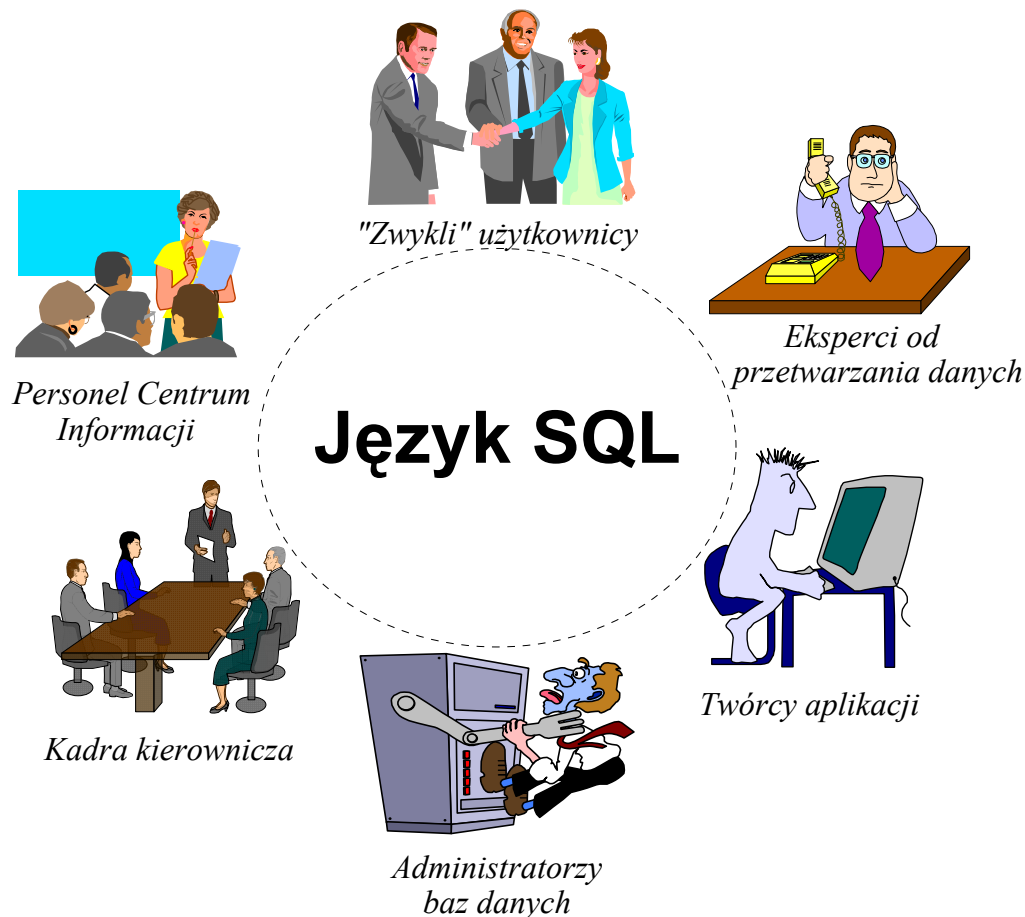
nr_zama	kod_w	il_zam	wyr_og
0001	001	10	20,00 zł
0001	003	10	10,00 zł
0001	005	1	7,00 zł
0002	002	100	100,00 zł
0003	005	5	35,00 zł
0004	001	100	200,00 zł
0004	005	2	14,00 zł
0005	002	50	50,00 zł
0006	002	200	200,00 zł

Język SQL

Wprowadzenie do SQL (1)

- Język SQL powstał w firmie IBM w latach 70-tych, jako część projektu badawczego dotyczącego relacyjnych baz danych.
- Obecnie stał się światowym standardem dla języków baz danych i występuje w produktach większości firm sprzedających oprogramowanie dla baz danych.
- Nazwa SQL pochodzi od skrótu *Structural Query Language*, co oznacza „strukturalny język zapytań”.

GRUPY UŻYTKOWNIKÓW JĘZYKA SQL

Wprowadzenie do SQL (2)

- Polecenie SQL może być zapisane w pojedynczym wierszu lub kilku wierszach.
- W każdym poleceniu można wyróżnić tzw. klauzule (*clauses*) rozpoczynające się słowem kluczowym.
- W celu zwiększenia czytelności polecenia zaleca się pisanie klauzul w osobnych wierszach.
- Polecenie SQL jest wprowadzane po wyświetleniu „znaku zachęty” (*prompt*), postaci np.:
SQL>
- Polecenie może być pisane zarówno dużymi, jak i małymi literami w formacie swobodnym, co oznacza, że trzy następujące polecenia:
select nazwisko from pracownik;

```
SELECT      NAZWISKO
FROM                PRACOWNIK;
```

```
select
nazwisko
from
pracownik;
są równoważne.
```

Proste użycie polecenia SELECT (1)

- Polecenia dotyczą bazy wskazanej na slajdzie 7.
- Najczęściej stosowanym poleceniem języka SQL jest polecenie ***select*** do wyszukiwania informacji w bazie danych. W najprostszej formie, umożliwiającej projekcję danych pojedynczej relacji, polecenie to musi zawierać:
- klauzulę ***select*** wskazującą atrybuty projekcji,
- klauzulę ***from***, wskazującą relację, której dotyczy polecenie.

Przykład

select id_zesp, nazwa
from zespol;

są wyświetlane zawartości atrybutów *id_zesp* i *nazwa* wszystkich krotek relacji *zespol*

Przykład

select * from pracownik;

są wyświetlane wartości wszystkich atrybutów dla wszystkich krotek relacji *pracownik*, a więc pełna zawartość informacyjna tej relacji

Proste użycie polecenia SELECT (2)

W rozbudowanej formie klauzula użyta do projekcji może zawierać:

- literały (łańcuchy znaków lub daty umieszczone w apostrofach lub liczby),
- wyrażenia arytmetyczne (nazwy atrybutów i literały numeryczne połączone znakami operacji +, -, *, /),
- funkcje (przekształcają wartości atrybutów i literałów),
- aliasy nazw atrybutów (alternatywne nazwy atrybutów występujące w zapytaniu bezpośrednio po ich właściwych nazwach),
- operator konkatencji || (umożliwia łączenie wyświetlanych wartości różnych atrybutów w pojedyncze łańcuchy znaków;

Proste użycie polecenia SELECT (3)

Obliczenia w języku SQL realizuje się przez umieszczanie wyrażeń arytmetycznych w poleceniach tego języka. Wyrażenie składa się z nazw kolumn o wartościach liczbowych i liczb połączonych znakami: +, -, *, /.

Przykład

Przypuśćmy, że adiunktom zabiera się 20% pensji na podatek dochodowy. Obliczenie takiego podatku można przeprowadzić w oparciu o tabelę *pracownik* następująco:

```
select placa_pod, placa_pod*0.20  
from pracownik  
where etat = 'adiunkt';
```

Wynik:

<i>PLACA_POD PLACA_POD*0.20</i>	

1750	350
1600	320
1750	350
1780	356

W instrukcji *select* z przykładu użyto dodatkowo klauzuli *where*, która realizuje operację selekcji, tj. wybiera tylko krotki spełniające określone warunki.

Definiowanie schematu bazy danych (1)

Polecenia do definiowania schematu bazy są podzbiorem SQL nazywanym językiem definiowania danych DDL.

Tworzenie relacji

Relacje są tworzone za pomocą polecenia **create table**:

create table relacja

(nazwa atrybutu typ(rozmiar) [**default**
wartość_domyślna]

[[**constraint** nazwa_ogr] ograniczenie_atr],

(nazwa atrybutu typ(rozmiar) [**default**
wartość_domyślna]

[[**constraint** nazwa_ogr] ograniczenie_atr],

...

[[**constraint** nazwa_ogr] ograniczenie_rel, ...]);

Definiowanie schematu bazy danych (2)

Typ atrybutu	Dopuszczalne wartości i opis
number	Liczby zapisane za pomocą cyfr (0-9), opcjonalnego znaku (+.-) oraz opcjonalnej kropki dziesiętnej. Rozmiar liczby nie może być większy od 38 cyfr.
Number(r)	Jak wyżej, z zastrzeżeniem, że rozmiar liczby nie może być większy od r znaków.
Number(r,n)	Jak wyżej; dodatkowo n określa liczbę cyfr po przecinku
char (r)	Łańcuchy znakowe stałej długości składające się z dużych i małych liter, cyfr, znaków specjalnych (+,-,%,\$,&,itd.), r oznacza długość łańcucha i może przyjmować wartości całkowite od 1 do 255.
Varchar2(r)	Łańcuchy znakowe zmiennej długości składające się z dużych i małych liter, cyfr, znaków specjalnych (+,-,%,\$,&,itd.), r oznacza maksymalną długość łańcucha i może przyjmować wartości całkowite od 1 do 2000.
Varchar(r)	Tak jak varchar2 ; zaleca się jednak stosowanie typu varchar2, ponieważ w kolejnych wersjach SZBD Oracle semantyka tego typu może się zmienić.
Date	Data z przedziału od 1 stycznia 4712 p.n.e. do 31 grudnia 4712.
Long	Tak jak chzr, przy czym maksymalna długość łańcucha wynosi 2 GB.
long raw	Tak jak chzr, ale wykorzystywany do przechowywania danych dowolnego typu (także obrazów i dźwięków).

Definiowanie schematu bazy danych (3)

Ograniczenie	Znaczenie
null	Umożliwia nadawanie atrybutowi wartości pustych.
not null	Uniemożliwia nadawanie atrybutowi wartości pustych.
Unique	Atrybut pełni rolę klucza unikalnego relacji (tzn. wartość atrybutu jest unikalna dla wszystkich krotek relacji).
primary key	Atrybut pełni rolę klucza podstawowego relacji.
references	Określa tzw. ograniczenie referencyjne, tj. referencję do klucza podstawowego lub unikalnego innej relacji. Ograniczenie to jest wykorzystywane do definiowania tzw. klucza obcego relacji.
on cascade delete	Ograniczenie to wprowadza się dla klucza obcego, np.: id_zesp number(4) references zespół(id_zesp) on delete cascade Jeżeli zostanie usunięta krotka z relacji z kluczem podstawowym, to automatycznie są usuwane te krotki z relacji z kluczem obcym, dla których wartość klucza obcego jest równa wartości klucza podstawowego usuwanej krotki.
Check	Określa warunek, który musi być spełniony przez wszystkie wartości atrybutu.

Definiowanie schematu bazy danych (4)

Przykład

Zdefiniować tabelę etat

```
create table etat (  
  nazwa varchar2(10) constraint pk_nazwa primary key,  
  placa_min number(6,2) not null constraint pl_min check(placa_min>0),  
  placa_max number(6,2) not null constraint pl_max check(placa_max<=5000),  
  );
```

describe etat

<i>Name</i>	<i>Null?</i>	<i>Type</i>
-----	-----	-----
NAZWA	NOT NULL	VARCHAR2(10)
PLACA_MIN	NOT NULL	NUMBER(6,2)
PLACA_MAX	NOT NULL	NUMBER(6,2)

Definiowanie schematu bazy danych (5)

Rozszerzanie i modyfikowanie schematu relacji:

- Dodanie atrybutu do relacji

alter table relacja

add (nazwa atrybutu typ(rozmiar) [***default*** wartość_domyślna]
[[***constraint*** nazwa_ogr] ograniczenie_atr]);

Przykład

- Do relacji pracownik dodać nowy atrybut o nazwie *tytul_nauk*.

alter table pracownik

add (tytul_nauk ***varchar2***(10));

Definiowanie schematu bazy danych (6)

Rozszerzanie i modyfikowanie schematu relacji (cd):

- Dodanie ograniczenia integralnościowego relacji:

alter table relacja

add [constraint nazwa_ogr] ograniczenie_rel;

Przykład

- Atrybut *id_zesp* relacji *pracownik* zdefiniować jako klucz obcy tej relacji, wskazujący na atrybut kluczowy relacji *zespol*.

alter table pracownik

add (constraint prac_fk foreign key (id_zesp)

references zespol(id_zesp));

Definiowanie schematu bazy danych (7)

Rozszerzanie i modyfikowanie schematu relacji (cd):

- Modyfikowanie typu atrybutu

alter table relacja

modify (nazwa atrybutu typ(rozmiar) [***default***
wartość_domyślna] [***null*** | ***not null***]);

Przykład

Zmodyfikować definicję atrybutu *tytuł nauk*

alter table relacja

modify (tytuł_nauk varchar2(15) ***default*** 'mgr inż' ***not null***);

Definiowanie schematu bazy danych (8)

Zmiana nazwy i usuwanie relacji:

- Zmiana nazwy relacji

rename stara_nazwa to nowa_nazwa;

- Usunięcie relacji

drop table relacja [cascade constraints];

- Jeśli występuje opcjonalna klauzula ***cascade constraints***, wówczas są usuwane ograniczenia integralnościowe w innych relacjach, które w swojej definicji wykorzystują atrybuty kluczowe i unikalne usuwanej relacji.

Klauzule polecenia SELECT (1)

Klauzula *where*

Klauzula ***where*** jest klauzulą opcjonalną polecenia ***select***, realizującą operację selekcji algebry relacji.

select *atrybuty_projekcji*

from *relacja*

where *warunki_do_spełnienia*

Klauzule polecenia SELECT (2)

- Operatory w specyfikacji *warunki_do_spełnienia*

Operator	Opis
=	Równość.
!=	Różność.
>	Większość.
>=	Większość lub równość.
<	Mniejszość.
<=	Mniejszość lub równość.
is null	Sprawdzenie, czy wartość atrybutu jest wartością pustą.
between... and...	Sprawdzenie, czy lewy operand jest zawarty w przedziale określonym po słowach between i and.
in(zbiór)	Sprawdzenie, czy lewy operand należy do zbioru literałów podanego jako prawy operand.
like	Porównanie wartości atrybutu podanego jako lewy operand z tzw. wzorcem dopasowania. Wzorzec jest konstruowany za pomocą dwóch znaków specjalnych: „%” i „_”. Pierwszy z nich reprezentuje dowolny łańcuch znaków (także pusty), a drugi reprezentuje pojedynczy znak.

Cztery ostatnie operatory mogą być dodatkowo poprzedzone słowem **not**.

Klauzule polecenia SELECT (3)

Przykład

Wybrać wszystkich pracowników, których pensja podstawowa jest mniejsza od dwukrotnej pensji dodatkowej.

```
select nazwisko, placa_pod, placa_dod  
from pracownik  
where placa_pod < 2*placa_dod;
```

W wyniku otrzymujemy informację postaci:

no rows selected

co oznacza, że w relacji *pracownik* nie znaleziono krotek spełniających podany warunek.

Klauzule polecenia SELECT (4)

Przykład

Wyszukać wszystkich pracowników, których nazwiska zaczynają się na literę „L”.

select nazwisko

from pracownik

where nazwisko like 'L%';

NAZWISKO

Lech

Lubicz

Klauzule polecenia SELECT (5)

Można stosować także operatory logiczne *and*, *or* i *not*.

Priorytety operatorów :

=, !=, <, >, <=, >=, ***between and***, ***in***, ***like***, ***is null***.

not,

and,

or.

Przykład

Wybrać wszystkich adiunktów i profesorów, których płaca podstawowa jest wyższa od 1750.

select nazwisko, etat, placa_pod ***from*** pracownik

where placa_pod > 1750

and (etat='adiunkt' ***or*** etat='profesor');

NAZWISKO ETAT PLACA_POD

-----	-----	-----
Podgajny	profesor	2180
Delcki	profesor	2050
Lubicz	adiunkt	1780

Klauzule polecenia SELECT (6)

Klauzula **order by**

Klauzula **order by**, jeśli występuje, powinna być zawsze umieszczana jako ostatnia w poleceniu **select**. Wskazuje ona atrybut, według którego zostaną posortowane wiersze otrzymane w wyniku zapytania.

Przykład

Sporządzić spis wszystkich asystentów w kolejności ustalonej datą ich zatrudnienia. Otrzymujemy następującą listę:

```
select nazwisko, pracuje_od from pracownik  
where etat='asystent'  
order by pracuje_od;
```

NAZWISKO	PRACUJE_OD
-----	-----
Misiecki	01-MAR-85
Warski	15-JUL-87
Orka	01-APR-88
Palusz	15-SEP-89

Klauzule polecenia SELECT (7)

Klauzula *group by*

Klauzula ***group by*** umożliwia podział krotek relacji na grupy, a następnie ewentualne zastosowanie dla tych grup tzw. *funkcji grupowych*. Grupowanie może następować rekurencyjnie, według kolejnych atrybutów wskazanych w klauzuli.

Przykład

Wyświetlić informację o liczbie poszczególnych etatów w zespołach.

```
select id_zesp, etat, count(*) from pracownik  
where etat!='dyrektor'  
group by id_zesp, etat;
```

Wynik zapytania z przykładu:

ID_ZESP	ETAT	COUNT(*)
10	sekretarka	1
20	adiunkt	2
20	asystent	2
20	profesor	1
30	adiunkt	1
30	asystent	1
30	profesor	1
30	stażysta	1
40	adiunkt	1
40	asystent	1
40	stażysta	1

Zastosowana w tym przykładzie funkcja *count* obliczająca liczbę etatów w każdej podgrupie jest przykładem funkcji grupowej.

Klauzule polecenia SELECT (8)

Klauzula *having*

W odróżnieniu od klauzuli **where**, która operuje na pojedynczych krotkach, za pomocą klauzuli **having** można dokonywać selekcji na wcześniej wydzielonych grupach. Należy przy tym zaznaczyć, że tworzenie grup i obliczanie funkcji grupowych jest realizowane przed selekcją grup.

Przykład

Podać informację o średniej płacy w zespołach liczących powyżej trzech pracowników

```
select id_zesp, avg(placa_pod)
```

```
from pracownik
```

```
group by id_zesp,
```

```
having count(*) > 3;
```

```
ID_ZESP          AVG(PLACA_POD)
```

```
-----
```

```
20              1626
```

```
30              1512.5
```

Łączenie relacji (1)

W przypadkach, gdy wymagana informacja musi być pozyskana z więcej niż jednej relacji można połączyć te relacje i ewentualnie wykonać na nich wymagane operacje algebry relacji.

Poziome łączenie relacji

Polega na utworzeniu relacji wynikowej, której krotki są wynikiem połączenia (konkatenacji) krotek relacji źródłowych.

Zwykle krotki jednej relacji są łączone z krotkami innej relacji tylko wtedy, gdy wartości korespondujących atrybutów tych krotek spełniają warunek określony w klauzuli **where**.

Format ogólny:

select atrybut(y)

from łączone_relacje

where warunek_połączenia;

Łączenie relacji (2)

W przypadku, gdy łączone relacje mają atrybuty o tych samych nazwach, nazwy te są poprzedzone nazwami relacji. Takie prefiksowanie atrybutów jest stosowane także w klauzulach **select**, **group by** i **order by**. Jeśli prefiksowanie ma być stosowane wielokrotnie jest możliwe użycie aliasów zdefiniowanych w klauzuli **from**, jak uczyniono to w przykł.

Przykład

Wyświetlić informację o tym, w jakich zespołach pracują poszczególni pracownicy.

```
select nazwisko,nazwa
```

from pracownik p, zespol z

where $p.id_zesp=z.id_zesp$;

NAZWISKO **NAZWA**

Lech	administracja
Koliberek	administracja
Podgajny	bazy danych
Rus	bazy danych
Muszyński	bazy danych

Łączenie relacji (3)

Pionowe łączenie relacji

- Pionowe łączenie polega na utworzeniu relacji wynikowej, której krotki są sumą, częścią wspólną lub różnicą krotek relacji źródłowych.
- Stosujemy jeden z operatorów mnogościowych algebry relacji, tj. operator unii, przekroju lub różnicy. Zapytanie zawiera wtedy dwie lub więcej klauzule ***select***, posiadające tę samą liczbę atrybutów zgodnych typów.
- W wyniku pojawiają się nazwy atrybutów wyłącznie z pierwszej klauzuli ***select***.
- Jeśli zostaje użyta klauzula ***order by***, to musi ona wystąpić jako ostatnia i zamiast nazw atrybutów zawierać ich numery porządkowe.

Łączenie relacji (4)

Pionowe łączenie relacji (cd)

Format ogólny:

select *atrybut1,...,atrybutn*

from *relacja1*

where *warunki*

operator

select *atrybut1,...,atrybutn*

from *relacja1*

where *warunki*

order by *1,...,n;*

gdzie *operator* przyjmuje jedną z wartości: ***union***, ***union all***,
intersect lub ***minus***.

Łączenie relacji (5)

Przykład

Określić te etaty w zespołach 30 i 40, dla których pewnym pracownikom należącym do różnych zespołów przyznano jednakowe płace podstawowe.

```
select etat,placa_pod from pracownik where id_zesp=30
```

intersect

```
select etat,placa_pod from pracownik where id_zesp=40;
```

ETAT	PLACA_POD
------	-----------

asystent	1350
----------	------

stażysta	900
----------	-----

Sytuacja o której mowa w zapytaniu ma miejsce w przypadku etatu *asystent* (pracownicy Warski i Orka mają jednakowe płace podstawowe wynoszące po 1350) oraz *stażysta* (pracownicy Rajski i Kolski mają płace podstawowe wynoszące po 900). Należy zwrócić uwagę, że wyniki dwóch zapytań skierowanych do relacji *pracownik* połączono operatorem przekroju **intersect**. Wyświetloną informację wynikową można uporządkować, np. według wartości atrybutu *etat*.

Zagnieżdżanie zapytań (1)

Polecenia ***select*** mogą być w sobie zagnieżdżane, co pozwala realizować bardziej złożone operacje na relacjach. Zapytanie zagnieżdżone jest także nazywane *podzapytaniem* (*subquery*) lub zapytaniem *wewnętrznym*.

Zagnieżdżanie zapytań (2)

Tryb nieskorelowany

Podzapytanie jest wykonywane jako pierwsze, jednokrotnie, a jego wyniki są przekazywane do zapytania zewnętrznego.

Format ogólny:

select *atrybutA1,...,atrybutAn*

from *relacjaA*

where *atrybut*

operator

(select *atrybuB1,...,atrybutBn*

from *relacjaB*

where *warunek*);

W przypadku, gdy podzapytanie wyznacza dokładnie jedną krotkę w warunku selekcji zapytania zewnętrznego stosujemy najczęściej jeden z operatorów porównania, np. = lub >=.

Jeśli natomiast podzapytanie wyznacza więcej niż jedną krotkę stosujemy operatory: ***in***, ***any*** lub ***all***.

Zagnieżdżanie zapytań (3)

Przykład

Wyświetlić wszystkich pracowników zatrudnionych na tym samym etacie co pracownik Orka (asystenci), wraz z ich płacą podstawową:

```
select nazwisko,placa_pod  
from pracownik  
where etat =  
(select etat  
  from pracownik  
 where nazwisko='Orka');
```

NAZWISKO	PLACA_POD
-----	-----
Misiecki	1400
Palusz	1200
Warski	1350
Orka	1350

Zagnieżdżanie zapytań (4)

Przykład

Wyznaczyć tych pracowników, którzy zarabiają mniej niż każdy pracownik z zespołu 20.

select nazwisko,placa_pod

from pracownik

where placa_pod < all

(select placa_pod

from pracownik

where id_zesp=20);

<i>NAZWISKO</i>	<i>PLACA_POD</i>
-----------------	------------------

<i>-----</i>	<i>-----</i>
--------------	--------------

<i>Koliberek</i>	<i>1150</i>
------------------	-------------

<i>Rajski</i>	<i>900</i>
---------------	------------

<i>Kolski</i>	<i>900</i>
---------------	------------

W odróżnieniu od poprzedniego przykł. , gdzie podzapytanie wyznacza pojedynczą wartość, tutaj zapytanie wewnętrzne wyznacza grupę wartości.

Zagnieżdżanie zapytań (5)

Tryb skorelowany

- W trybie skorelowanym najpierw jest wykonywane zapytanie zewnętrzne, a dopiero potem skorelowane z nim podzapytanie.
- Podzapytanie skorelowane jest wykonywane tyle razy, ile razy jest wykonywane zapytanie zewnętrzne.
- Składniowo zapytania skorelowane od nieskorelowanych różni konieczność zastosowania aliasów relacji, na których operuje zapytanie zewnętrzne i odwoływania się do nich w podzapytaniu.

Zagnieżdżanie zapytań (6)

Przykład 6.19

Podać informacje o tych pracownikach, których płaca podstawowa jest wyższa niż przeciętna dla etatu, na którym są zatrudnieni.

```
select nazwisko,placa_pod,etat
from pracownik p
where placa_pod >
(select avg(placa_pod)
 from pracownik
 where etat=p.etat)
order by p.etat;
```

Zapytanie zewnętrzne przegląda kolejne krotki pracowników przekazując je do podzapytania skorelowanego.

W podzapytaniu jest wyznaczana przeciętna płaca pracowników zatrudnionych na tym samym etacie co pracownik analizowany przez zapytanie zewnętrzne.

Krotki otrzymane w wyniku zostają dodatkowo uporządkowane według wartości atrybutu *etat*.

Wynik:

NAZWISKO	PLACA_POD	ETAT
Rus	1750	adiunkt
Maleja	1750	adiunkt
Lubicz	1780	adiunkt
Misiecki	1400	asystent
Orka	1350	asystent
Warski	1350	asystent
Podgajny	2180	profesor

Zagnieżdżanie zapytań (7)

Przeciętne płace można wyznaczyć za pomocą polecenia:

```
select etat, avg(placa_pod)
```

```
from pracownik
```

```
group by etat;
```

```
ETAT          AVG(PLACA_POD)
```

```
-----
```

```
adiunkt
```

```
1720
```

```
asystent
```

```
1325
```

```
dyrektor
```

```
3160
```

```
profesor
```

```
2115
```

```
sekretarka
```

```
1150
```

```
stażysta
```

```
900
```

Zagnieżdżanie zapytań (8)

- W przypadku zapytań skorelowanych możemy wykorzystać nowy operator **exists** lub jego negację **not exists** celem sprawdzenia, czy podzapytanie wyznacza jakąkolwiek wartość (bądź nie wyznacza żadnej).

Przykład

Wyznaczyć pracowników, którzy są zatrudnieni na etatach, na których nie jest zatrudniony nikt inny.

```
select numer,nazwisko,etat
from pracownik p
where not exists
(select numer
 from pracownik
 where etat=p.etat and numer!=p.numer)
order by numer;
```

NUMER	NAZWISKO	ETAT
-----	-----	-----
1000	Lech	dyrektor
1080	Koliberek	sekretarka

Modyfikowanie zawartości relacji (1)

Polecenia służące do wypełniania relacji krotkami, modyfikowania zawartości relacji oraz usuwania krotek z relacji wchodzą w skład języka manipulowania danymi - DML.

Wstawianie krotek

W celu wstawienia krotki do relacji stosowane jest polecenie ***insert*** postaci:

insert into nazwa_relacji [(atrybut, atrybut, ...)]

values (wartość, wartość, ...);

Opcjonalna lista atrybutów jest zbędna w przypadku określenia wszystkich wartości atrybutów relacji *nazwa_relacji*.

Modyfikowanie krotek

Do modyfikowania krotek służy polecenie ***update*** następującej postaci:

update relacja [alias]

set atrybut [, atrybut] = {wyrażenie | podzapytanie}

[where warunki];

Modyfikowanie zawartości relacji (2)

Usuwanie krotek

W celu usunięcia krotki (krotek) z relacji jest stosowane polecenie ***delete*** następującej postaci:

delete from relacja
[***where*** warunki];

Przykład

delete from pracownik
where etat = 'ASYSTENT';

Polecenie usuwa z relacji *pracownik* wszystkie krotki opisujące asystentów.

Dodatkowe struktury danych (1)

Perspektywy

Perspektywa jest specjalną strukturą w bazie danych, która pozwala ograniczyć zakres dostępnych danych do wybranych atrybutów i krotek.

Dane udostępniane przez perspektywy pochodzą z relacji, tzn. perspektywy nie posiadają „własnych” danych i są pamiętane w postaci definicji.

Dodatkowe struktury danych (2)

Perspektywy(cd.)

Utworzenie perspektywy jest możliwe za pomocą polecenia ***create view*** postaci:

```
create [or replace] view nazwa_perspektywy  
    [(atrybut1, atrybut2, ...)]  
as select ciało_polecenia_SELECT  
[with check option];
```

Opcjonalna klauzula ***or replace*** zastępuje istniejącą perspektywę nową definicją. Na tomiast klauzula ***with check option*** uniemożliwia wstawianie i modyfikowanie krotek w sposób niezgodny z warunkami selekcji perspektywy, tzn. stanowi mechanizm zachowania spójności danych .

Dodatkowe struktury danych (3)

Wyróżniamy perspektywy *proste* i *złożone*.

Cecha	Perspektywa	
	prosta	Złożona
Pochodzenie danych	Udostępnia dane z pojedynczej relacji	Udostępnia dane wielu relacji
Ograniczenia dla definicji	W definicji nie stosuje się operacji na zbiorach, funkcji ani grupowania krotek	W definicji można stosować operacje połączenia relacji, operacje na zbiorach, funkcje i grupowanie krotek.
Możliwość pobierania danych	Tak	Tak
Możliwość modyfikowania danych	Tak	W ograniczonym zakresie

Dodatkowe struktury danych (4)

Przykład

Utworzyć perspektywę prostą zawierającą wybrane informacje (numer i nazwisko) dla wszystkich asystentów.

```
create view asystenci  
as select numer, nazwisko  
from pracownik  
where etat='asystent';
```

Dodatkowe struktury danych (5)

Przykład

Na podstawie relacji *pracownik* i *zespol* utworzyć perspektywę złożoną podającą informacje o płacach w poszczególnych zespołach.

create view pods_zesp

(nazwa, placa_min, placa_max, placa_przec)

***as select nazwa, min(placa_pod),
max(placa_pod), avg(placa_pod)***

from pracownik, zesp

where pracownik.id_zesp=zespol.id_zesp

group by nazwa;

Dodatkowe struktury danych (6)

Dostęp do danych perspektywy odbywa się podobnie jak w przypadku relacji, np. za pomocą polecenia ***select***, podając nazwę perspektywy w klauzuli ***from***. Można także użyć poleceń ***insert***, ***update*** i ***delete***, jeśli tylko perspektywa umożliwia modyfikowanie relacji, na której bazuje.

Przykład

```
select *  
from pods_zesp;
```

Wynik:

<i>NAZWA</i>	<i>PLACA_MIN</i>	<i>PLACA_MAX</i>	<i>PLACA_PRZEC</i>
-----	-----	-----	-----
<i>administracja</i>	1150	3160	2155
<i>bazy danych</i>	1200	2180	1626
<i>sieci komputerowe</i>	900	2050	1512.5
<i>systemy operacyjne</i>	900	1780	1343.3333 ₈₇

Dodatkowe struktury danych (7)

Przykład

```
create or replace view adiunkci  
as    select numer, nazwisko, etat  
        from pracownik  
        where etat='adiunkt'  
        with check option;
```

W tym przykładzie utworzono perspektywę udostępniającą wybrane informacje o adiunktach. Klauzula **with check option** zapewnia weryfikację spójności (integralności) danych, co powoduje, że modyfikacja zawartości relacji bazowej tej perspektywy przez samą perspektywę jest ograniczona.

Dodatkowe struktury danych (8)

Oznacza to w szczególności, że nie jest możliwe wykonanie następującego polecenia:

update *adiunkci*

set *id_zesp=30*

where *nazwisko='Orka';*

Powodem jest ograniczenie integralnościowe ustalające, że na perspektywie mogą być realizowane tylko takie polecenia ***insert*** i ***update***, w wyniku których otrzymujemy krotki „widziane” przez tę perspektywę.

Perspektywę można usunąć za pomocą polecenia ***drop view*** postaci:

drop view *nazwa_perspektywy;*

Dodatkowe struktury danych (9)

Liczniki

Liczniki stanowią osobny typ obiektów w bazie danych, które automatycznie zwiększają swoją wartość każdorazowo gdy są odczytywane.

Licznik definiuje się poleceniem ***create sequence*** postaci:

```
create sequence [nazwa_uzytkownika] nazwa_licznika  
[increment by liczba]  
[start with wartość_początkowa]  
[cycle/nocycle];
```

Odczytu wartości licznika można dokonać za pomocą polecenia:

```
select nazwa_licznika.nextval from dual;
```

Symbolem ***nextval*** oznaczono pseudoatrybut przechowujący kolejną wartość licznika. Jeżeli odczytana ma być wartość aktualna (bez jej zwiększania) używamy polecenia:

```
select nazwa_licznika.curval from dual;
```

Dodatkowe struktury danych (10)

Przykład

create sequence *mój_licznik*;

Sequence created.

select *mój_licznik.nextval from dual*;

NEXTVAL

1

select *mój_licznik.nextval from dual*;

NEXTVAL

2

select *mój_licznik.currval from dual*;

CURRVAL

2

Po odczytaniu wartości licznika nie jest możliwy powrót do jego poprzedniej wartości.

Autoryzacja dostępu (1)

Sterowanie dostępem polega na identyfikacji i ewidencji poszczególnych użytkowników oraz przyznawaniu im praw dostępu do określonych danych

Sterowanie przepływem danych to kontrola przesłań danych w celu zabezpieczenia ich przed dostępem nieupoważnionych osób.

Ograniczanie możliwości wnioskowania ma zapobiec sytuacji, w której użytkownik bazy na podstawie dostępnych mu danych jest w stanie wyciągać wnioski dotyczące informacji, których nie powinien poznać.

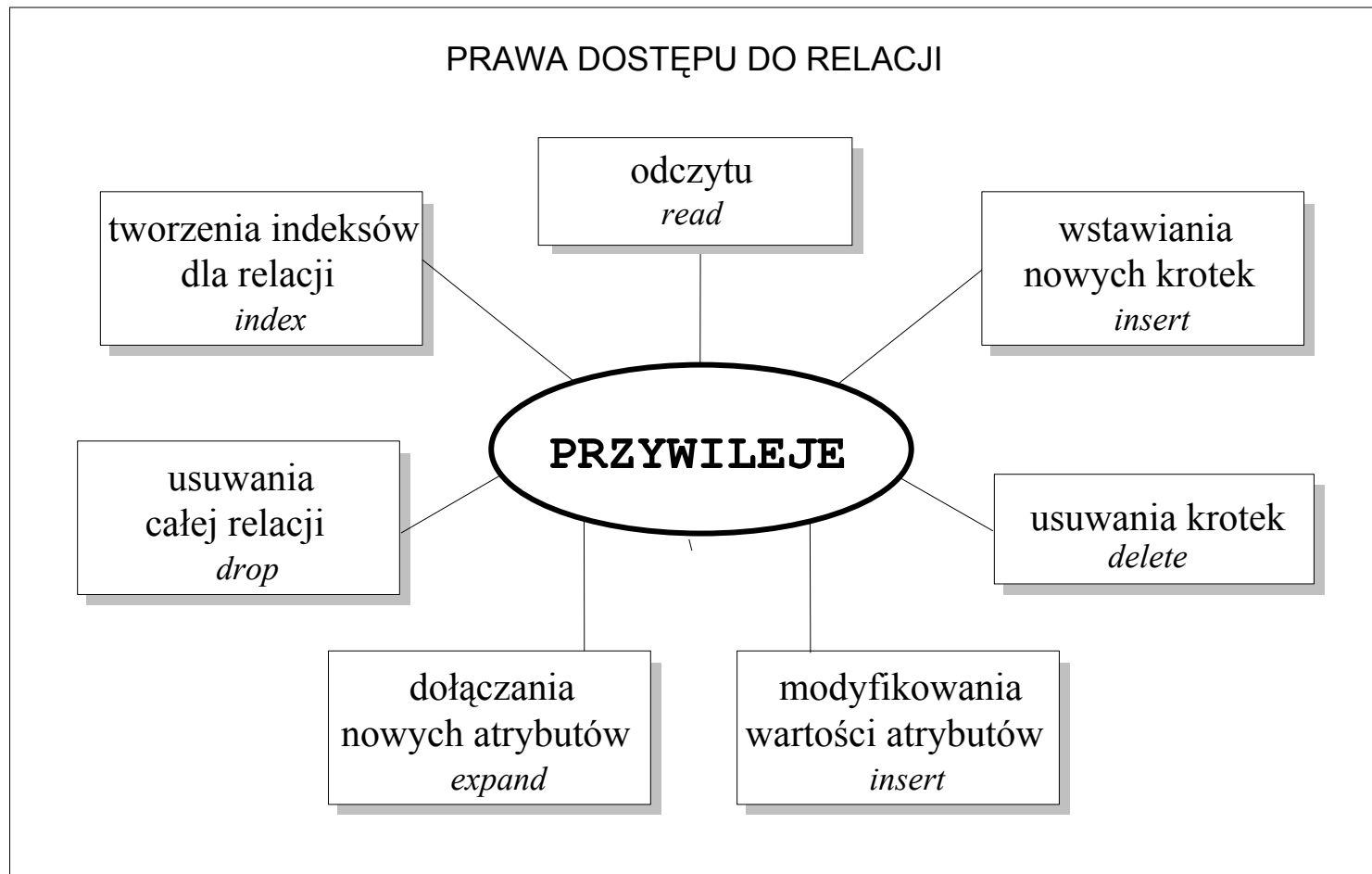
Szyfrowanie umożliwia przechowywanie lub przesyłanie danych w postaci czytelnej jedynie dla użytkowników znających odpowiedni kod. ₉₂

Autoryzacja dostępu (2)

- Najbardziej popularnym sposobem ochrony w systemach zarządzania bazą danych jest sterowanie dostępem.
- Prowadzi się ewidencję użytkowników oraz nadaje im identyfikatory i hasła zabezpieczające dostęp do systemu.
- Użytkowników często łączy się w grupy, których członkowie zwykle posiadają jednakowe prawa dostępu do pewnych obiektów.
- Nieograniczone prawa (przywileje) do wszystkich obiektów bazy danych posiada specjalny użytkownik określany jako administrator bazy danych.
- Jednym z ważniejszych uprawnień administratora jest nadawanie (odbieranie) praw innym użytkownikom.

Autoryzacja dostępu (3)

- Można ograniczyć prawa dostępu na poziomie danej relacji:

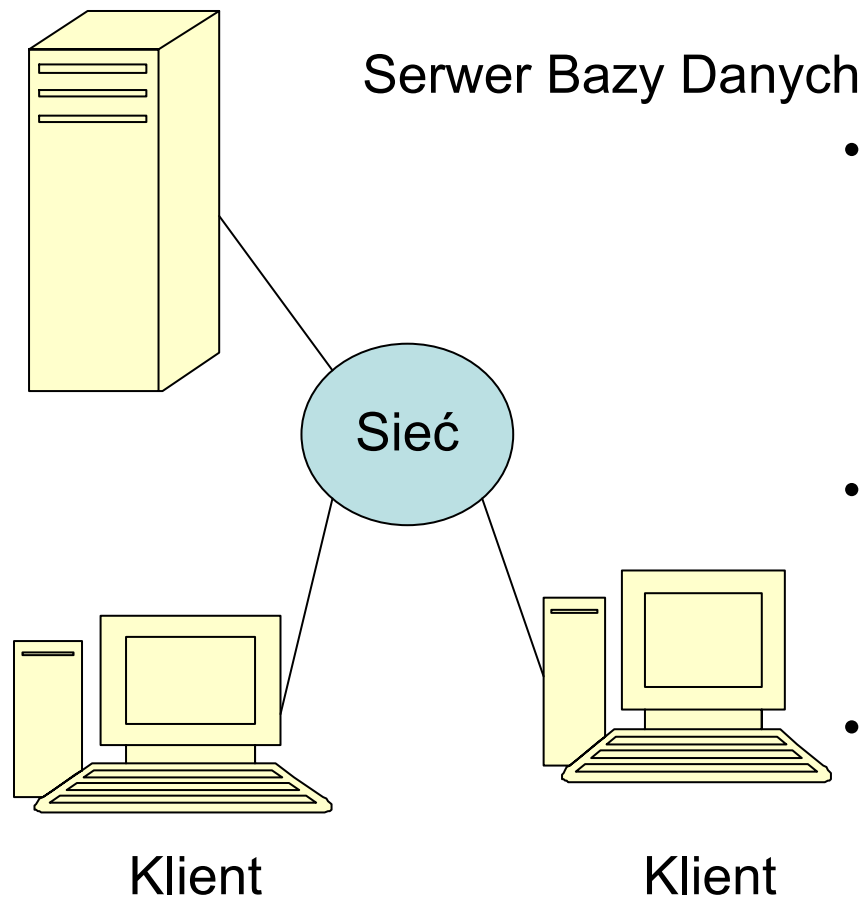

Autoryzacja dostępu (4)

- Do szczególnych praw w bazie danych należą:
 - prawo dołączania się do bazy danych, nadawane przez administratora systemu oraz
 - prawo przekazywania przyznanych przywilejów innym użytkownikom bazy danych.

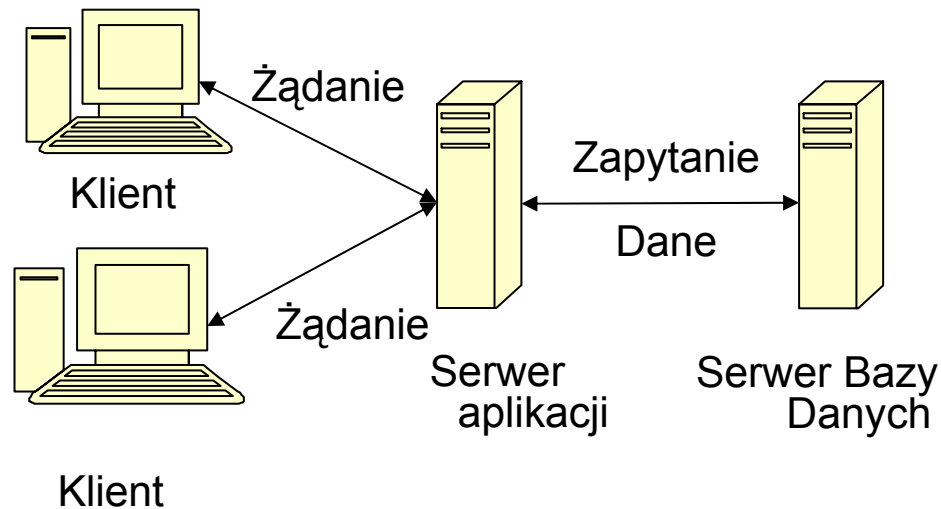
Aplikacje baz danych

Architektura dwuwarstwowa

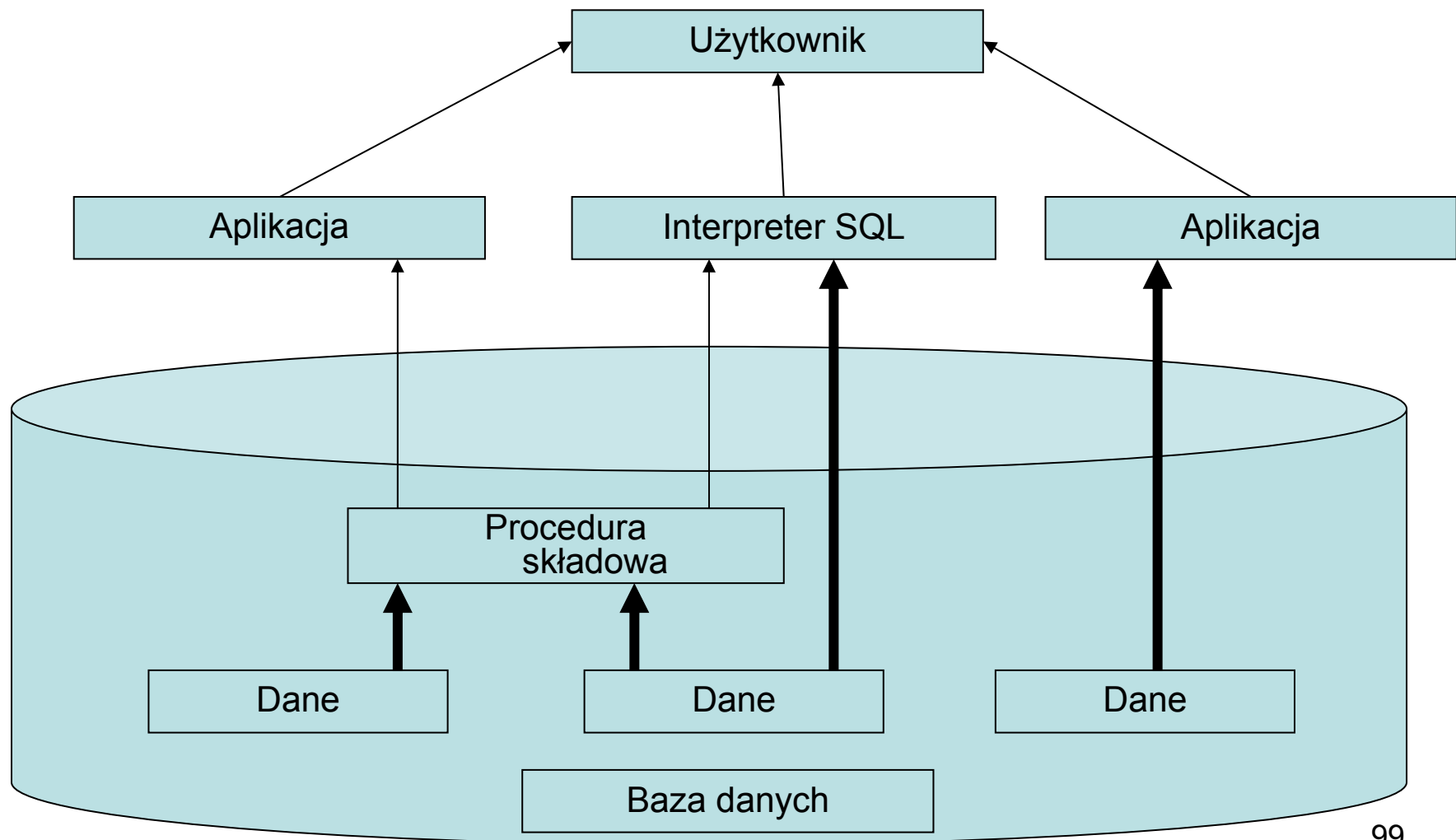
- Aplikacja jest wykonywana po stronie klienta, który realizuje komunikację z użytkownikiem oraz wykorzystuje serwer w celu uzyskania dostępu do danych w bazie
- Zasadniczą funkcję serwera wypełnia system zarządzania bazą danych zapewniający aplikacjom dostęp do danych
- Klient i serwer mogą być zainstalowani na tym samym komputerze, bardziej wydajnym rozwiązaniem jest zastosowanie sieci komputerowej z wydzielonym sieciowym serwerem bazy danych.

Architektura wielowarstwowa

- Wprowadzony jest serwer aplikacji, który udostępnia dane klientom pełniąc rolę interfejsu między klientami a serwerami bazy danych.
- Serwer aplikacji:
 - Sprawdza uprawnienia klienta
 - Łączy się z serwerem bazy danych
 - Wykonuje operacje zgłoszone w konkretnym żądaniu (przejmuje częściowo przetwarzanie zapytań, odciażając serwer aplikacji)

Dostęp aplikacji do danych

Prosta aplikacja bazodanowa

```
#using <microsoft.dll>
using namespace System;
using namespace System::Collections;

#using "System.dll"
#using "System.Data.dll"
#using "System.Transactions.dll"
#using "System.EnterpriseServices.dll"
#using "System.Xml.dll"

using namespace System::ComponentModel;
using namespace System::Data;
using namespace System::Data::SqlClient;

void main()
{
    // Zapytanie SQL:
    String ^query = "SELECT * FROM
Categories";
    // Łańsuch tekstowy definiujący połączenie
    // do bazy:
    String ^connectString = "Data
Source=983E8A44B5024CD\\SQLEXPRES
S;Initial Catalog=Northwind;Integrated
Security=True";
```

```
SqlConnection^ sqlconn =
gcnew SqlConnection(connectString);
sqlconn->Open();

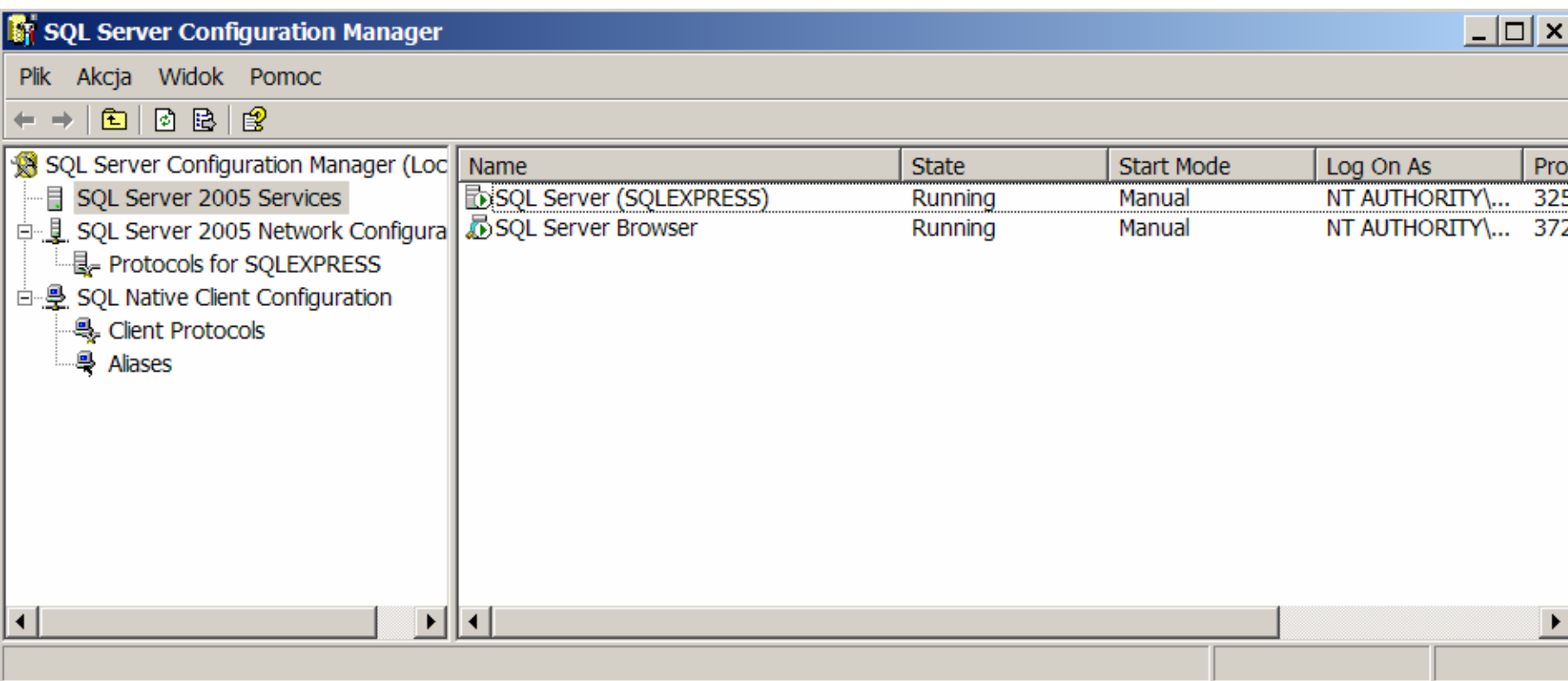
SqlCommand ^sqlCommand =
gcnew SqlCommand(query, sqlconn);
// Bufor na dane

SqlDataReader ^dataReader =
sqlCommand->ExecuteReader();
// Odczytanie liczby kolumn:
int numCols = dataReader->FieldCount;
// Wypisz liczbą kolumn
Console::Write("No. of columns:");
Console::WriteLine(numCols);
// Wypisz Dane:
while(dataReader->Read())
{
    for (int c = 0; c < numCols-1; c++)
    {Console::Write(dataReader[c]);
      Console::Write("\t");
    }
    Console::WriteLine("");
}
}
```

Najpopularniejsze serwery SQL

- Płatne
 - Microsoft SQL Serwer
 - Oracle
 - IBM DB2
- Darmowe
 - MySQL (Linux)
 - Microsoft SQL Serwer Express

Microsoft SQL Server Express

Microsoft SQL Server Management Studio Express

The screenshot displays the Microsoft SQL Server Management Studio Express interface. The top menu bar includes File, Edit, View, Query, Tools, Window, Community, and Help. Below the menu is a toolbar with various icons for file operations and database management. The left pane shows the 'Registered Servers' tree with 'Database Engine' expanded, listing '983e8a44b5024cd\sqlexpress'. The 'Object Explorer' pane shows the '983E8A44B5024CD\SQLEXPRESS (SQL Server 9.0.3042 - 983E8A4)' tree, with 'Databases' expanded, showing 'System Databases', 'AdventureWorksDW', 'MojaBazaDanych1', 'Northwind', and 'pubs'. The 'Query' pane shows a SQL query:

```
select FirstName, LastName from dbo.Employees
select * from dbo.Employees
select * from products
select UnitPrice, UnitPrice*0.20 from Products where CategoryID = 3;
```

The 'Results' pane shows the output of the query, displaying a table with 8 rows and 8 columns. The columns are EmployeeID, LastName, FirstName, Title, TitleOfCourt..., BirthDate, and HireD. The data is as follows:

	EmployeeID	LastNa...	FirstNa...	Title	TitleOfCourt...	BirthDate	HireD
1	1	Davolio	Nancy	Sales Representative	Ms.	1948-12-08 00:00:00.000	1992-
2	2	Fuller	Andrew	Vice President, Sales	Dr.	1952-02-19 00:00:00.000	1992-
3	3	Leverling	Janet	Sales Representative	Ms.	1963-08-30 00:00:00.000	1992-
4	4	Peacock	Margaret	Sales Representative	Mrs.	1937-09-19 00:00:00.000	1993-
5	5	Buchan...	Steven	Sales Manager	Mr.	1955-03-04 00:00:00.000	1993-
6	6	Suyama	Michael	Sales Representative	Mr.	1963-07-02 00:00:00.000	1993-
7	7	King	Robert	Sales Representative	Mr.	1960-05-29 00:00:00.000	1994-
8	8	Callahan	Laura	Inside Sales Coordi...	Ms.	1958-01-09 00:00:00.000	1994-

The bottom status bar shows 'Query execut...' and '983E8A44B5024CD\SQLEXPRESS (9.0 SP2)'. The taskbar at the bottom shows the Start button and several open applications, including Total C..., Microso..., IBD sla..., POLSK..., SOL Se..., bez tvt..., and Micros... The system clock shows 15:30.